

sice mnohokrát popsány, ale graficky znázorněný pouze u několika málo případů.

Druhá kapitola se jmenuje *Textilní materiály a technologie uplatňující se při výrobě látek* a v první části přináší přehled nejčastěji využívaných surovin používaných při výrobě oděvů. Zde autorka představuje samotnou surovinu, ale popisuje i celý proces a následné využití a vlastnosti výsledného výrobku. Vše je doplněno o dobové záznamy a jedná se tak o velice zajímavě zpracovanou problematiku. Co se týče materiálů a technologií, nezaměřuje se pouze na praktiky známé z území, které se stalo objektem badatelského zájmu, ale zabývá se záležitostmi známými z nejen celých Čech, ale i Evropy a poskytuje ucelený souhrn informací. Třetí obsáhlá část o technologii se opírá především o ikonografii a textilní nálezy, dobové záznamy se zde vyskytují v mnohem menší intenzitě než nejen v části o materiálech, ale i ve zbytku knihy. Rozsáhlost a postihnutí jednotlivých technik je však velmi rozsáhlé. Samotné techniky jsou demonstrovány na detailech dobových obrazů.

Čtvrtá část čtenáře seznamuje s výrobou oděvů a obuvi, řemesly spjatými s výrobou a s obchodováním. Zde je rozlišena výroba domácí, která spočívala většinou na bedrech místních žen. Ty mnohdy dokázaly

konkurovat zavedeným řemeslníkům, tedy druhé, profesionální skupině. Velmi kvalitně je zde popsána dobová situace, co se řemesla, prodeje a odbytu zboží týká. Zajímavé je také využití testamentů, kterými dokládá situaci kolem oděvů, jejich dědění, přešívání i hodnotu, stejně tak jako různá nařízení o cenách výrobků a poznámky, ze kterých se dozvídáme ceny oprav oděvů, které se stále vyplatily proti pořízení nového kusu. Tímto způsobem také přibližuje problematiku zastavování oděvů, která se týkala i majetnějších měšťanů.

Z této práce Veroniky Pilné je zřejmé, že se jedná o velmi kvalitní dílo, které ač má jasně ohraničenou oblast zájmu, tak disponuje mnoha užitečnými přesahy. Autorka využila značnou základnu ikonografických pramenů, textilních nálezů i dobových textů a podala tak čtenáři ucelený obraz. Navíc zachycuje i autentické dobové postoje, myšlenky a pohledy na záležitosti týkající se odívání a oděvů. Vyhraničené cíle práce, tedy vizuální a konstrukční proměny oděvů, se autorce podařilo vystihnout. Díky svému rozsahu a záběru se jedná o přínosné dílo pro tuto badatelskou oblast.

Daniela Klvaňová

Roman KANDA, *Český literárněvědný marxismus: Kapitoly z moderního projektu*, Brno – Praha, Host – Ústav pro českou literaturu AV ČR 2021, 264 s. ISBN 978-80-275-0601-9.

Roman Kanda, editor a spoluautor několika knih, k otázce marxismu a literatury prozatím publikoval několik studií, přičemž *Český literárně vědný marxismus* je jeho

první vlastní monografií na dané téma. Na něj nahlíží z perspektivy „moderního projektu 20. století“, čímž je míněn marxismus coby „metodická reflexe literatury“, avšak

pochopitelně nejen literatury: Jak autor hned v úvodu předjímá, nelze toto téma zpracovat bez kontextu (zejména marxistické) filozofie, ani bez sociologického základu nebo politického pozadí daného období. Kromě nového pohledu na marxismus z literárněvědného a historiografického hlediska si autor klade za cíl „oddémonizování“ pojmu. Jinými slovy nakládá s marxismem jako – do určité míry – s pojmem ideologicky (čímž je míněna ideologie nejen dobová, ale i současný pohled na filozofii marxismu) neutrálním: Jde na jedné straně o pojem ideologii sice apriori obsahující, ale zároveň se jedná o dobový vědecký přístup, nikoli pouze o „nevědeckou ideologizaci literární vědy“, jež mu bývá přisuzována.

Úskalí takového přístupu se přitom přímo nabízí. Nakládat coby s neutrálními pojmy s pojmy takovými, které už jejich autoři bytostně zatížili ideologií, může se jevit jako nesplnitelný úkol. Autor si je však této překážky vědom a než se ve své monografii dostane k jádru věci (tedy k vybraným českým autorům a jejich vztahu k literárněvědnému marxismu v mnoha podobách), podrobí pojmy – jako je „hegemonie“ nebo „marxismus“ samotný – nezbytné kritické reflexi, čímž dokazuje relevanci svého přístupu. Z těchto pozic následně může vystupovat při analýzách vybraných autorů, jako například Stanislava Kostky Neumanna, jehož chápání proletářské kultury komparuje s ruským utopistou Alexandrem Bogdanovem. Jádrem, vystupujícím na pozadí těchto analýz, se ovšem stává kulturněhistorický vývoj chápání konceptů,

jakými jsou proletariát, či moderní umění a mnohých dalších.

V každé ze čtyř kapitol monografie pak postupuje lineárně po časové ose, hlavním tématem tedy na jedné straně zůstává literární věda a (zde ve výsledku poměrně upozaděné) dílo v kontextu marxistického výkladu, zároveň se však téma – zcela pochopitelně – neopírá „jen“ o literární tvorbu a její chápání, nýbrž (dalo by se říct) *vypráví příběh*, jímž doplňuje bílá místa na poli současného poznání o marxistické ideologii a filozofii. Roman Kanda zkoumá teorii a praxi marxismu v umění nejen v komparaci s jednotlivými autory (a jejich světonázorem) a s teorií, či filozofií: Zohledňuje také mnohé dobové okolnosti, jež měly na změnu paradigmatu marxismu v umění nezpochybnitelný vliv, jako například sjezd Syndikátu českých spisovatelů roku 1946, či osmý sjezd KSČ ve stejném roce. Z obou těchto událostí připomíná projevy, které dokládají chápání marxistické estetiky (a literární vědy) coby průběhu neboli – jak píše – „otevřeného projektu“. Odtud je už jen krůček ke zživotnění zmíněného, jinými slovy k připomenutí, že hovoříme-li o marxismu, nelze na něj nahlížet jako na něco „uzavřeného“, ale naopak musíme do budoucna pojem chápat (s ohledem na historický vývoj) jako stále se měnící, ustalující a cizelující se proces.

Příběh chápání marxismu pak postupuje dále k létům poválečným, kdy je kladen větší důraz na lidovou kulturu, s čímž se také ruku v ruce mění role intelektuálů: Kultura je nyní tvořena ve jménu budovatelství,

návratu k tradici a samozřejmě směřuje k marxistickému ideálu revoluce, k čemuž mají umělci sloužit coby hybná síla.

Stejným způsobem autor postupuje i v dalších částech monografie: Od tématu návratu k tradici a ne/autentičnosti literatury plynule přechází k otázce, jak rozklíčovat dobový vztah literatury ke „skutečnosti“, nebo k dějinám, přičemž zde už sama dějnotvorná snaha marxistické ideologie předjímá velmi zajímavé závěry. Zmíňme alespoň pasáže věnující se pojetí totality u strukturalistů, kde autor konfrontuje strukturalismus s útoky na tento koncept, označující sám strukturalismus za ideologii, alespoň tedy z hlediska marxistické kritiky.

Roman Kanda ve své monografii hledá a nachází doposud neprobádané cesty k výkladu literární historie, která (dočasně) vyvrcholila „direktivním prosazováním socialistického realismu“. Jeho práce může být především příspěvkem umožňujícím nové nahlížení na moderní dějiny, což autor sám činí z pozic smělých, jež však smysluplně legitimizuje. Na literaturu ve výsledku nahlíží jako na komplexní „formy společenského vědomí“, přičemž z tohoto hlediska dílo nelze oddělit od filozofie, ideologie, a především od historického vývoje a dobových změn paradigmat.

Přemysl Krejčík

Michal PAVLÁSEK, *Z Moravy až do Velikého Srediště, Etnografické podobenství o zapomenuté náboženské komunitě*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2020, 293 s. ISBN 978-80-7325-501-5.

V knize *Z Moravy až do Velikého Srediště* se autor věnuje vzniku, vývoji a strategiím zachování homogenity české evangelické komunity v obci Veliké Srediště. Michal Pavlásek je etnolog působící na Etnologickém ústavu AV ČR (Brno). Problematice českých menšinových komunit v jihovýchodní Evropě se věnuje již řadu let a kromě Velikého Srediště, kterému se badatelsky věnuje zdaleka nejvíce, popsal i jiné obce s českým evangelickým obyvatelstvem.¹

Obec Veliké Srediště se v době svého formování a utváření svého multietnického charakteru nacházela v okrajové části habsburské monarchie, na historickém území Vojvodina. Dnes tato obec leží v Srbsku poblíž srbsko-rumunských hranic. Obec byla založena již v 18. století, tehdy zde žili Srbové a Rumuni. Svou multietnickou a multináboženskou podobu obec získala až ve století 19., a to příchodem maďarsky, německy a česky mluvícího obyvatelstva. První skupiny obyvatelstva z českých zemí

1 Michal PAVLÁSEK, *Případ Svatá Helena: (re)interpretace náboženských dějin české obce v Rumunsku*, Český lid 97, 2010, č. 4, s. 363–382; TÝŽ, *Klopodia česky zvaná Klopotín: zapomenutá*

moravská kolonizace Banátu v multilokálním etnografickém bádání, Český lid 100, 2013, č. 2, s. 149–172.